

Aberații istorice în propaganda comunistă

Dr. Anna Zofia Cichocka

"Cine controlează trecutul controlează viitorul" scria George Orwell în 1984, un roman care înfățișează natura brutală a totalitarismului. Pentru comuniști, controlarea memoriei colective era un element indispensabil al exercitării și consolidării puterii. Instrumentul său era minciuna – piatra de temelie a înrobirii totalitare.

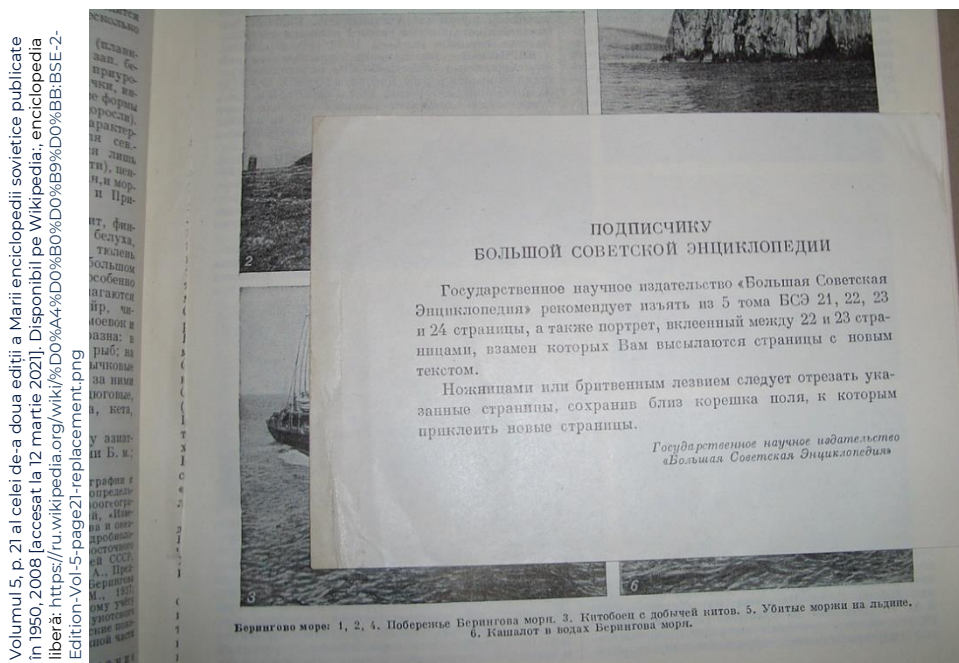
O poveste rescrisă

De îndată ce comuniștii au venit la putere ca urmare a [loviturii de stat din Rusia din 1917](#), istoria a devenit un domeniu în care s-a exercitat un control politic strict. Istoria trebuia să servească interesele politice de la vremea respectivă ale celor aflați la putere și ale Imperiului Sovietic, a fost supusă cenzurii și a devenit un instrument de propagandă. N-a mai fost știința ce explorează trecutul, fiind rescrisă mereu. **La ordinele Partidului Comunist, care era considerat infailibil, a avut loc o manipulare la scară largă. Anumite fapte, date și persoane au fost modificate sau chiar eliminate.** De exemplu, după înlăturarea din funcție și uciderea șefului poliției secrete sovietice Lavrenti Beria în 1953, abonații la *Marea enciclopedie sovietică* au primit instrucțiuni să ia o lamă de ras și să taie afară o pagină ce conținea o intrare cu numele și portretul lui Beria și să lipească în loc o pagină nouă, cu intrarea "Marea Bering".

Același lucru s-a întâmplat cu faimoasa fotografie înfățișându-l pe dictatorul sovietic Stalin și pe predecesorul lui Beria, Nikolai Ejov. Când Ejov a fost ucis, a "dispărut" dintr-o dată din fotografie, aceasta fiind prelucrată corespunzător înainte de a fi publicată din nou. Accesul la arhive era reglementat în mod strict, iar revelarea adevărului sau acceptarea unei interpretări a istoriei diferită de versiunea oficială a devenit o infracțiune pentru care oamenii riscau persecuții grele.

Istoria era complet subordonată ideologiei marxiste formulate de filozofii Karl Marx, Friedrich Engels și de primul conducător al Rusiei sovietice, Vladimir Lenin. Partidul decidea de fiecare dată care interpretare a ideologiei era cea corectă.

Conform indicațiilor ideologice, forța motrice din spatele istoriei era lupta de clasă, istoria însăși fiind un marș constant spre socialism și inevitabila victorie globală a comunismului. Ascensiunea Uniunii Sovietice, primul stat socialist, era descrisă drept un punct de cotitură în istoria omenirii.



← Scrisoare a editorului *Marii Enciclopedii Sovietice* către abonații publicației, în care li se cerea să înlocuiască paginile 21–24. Scrisoarea este plasată peste fotografiile înfățișând Marea Bering, lipite peste intrarea din enciclopedie cu privire la Lavrenti Beria.

Istoria Partidului Comunist al Întregii Rusii (bolșevicii): Curs scurt a fost publicată în 1938. Chiar și numele autorilor au fost falsificate: cu trecerea timpului, rezultatul muncii unui comitet anonim i-a fost atribuit lui Stalin, care s-a autointitulat cel mai de seamă dintre istorici. Această "biblie a Stalinismului" după cum a fost numită cartea – plină de minciuni și omisiuni – definea cu mare precizie cum și ce trebuie scris despre trecut, inclusiv în ceea ce privește istoria Partidului Comunist. A devenit un manual de studiu obligatoriu pentru cetățenii URSS și ai țărilor pe care aceasta le-a subjugat pentru următorii 10 ani sau mai bine. În această perioadă au existat peste 300 de ediții, cartea fiind tradusă în peste 60 de limbi și având o circulație de peste 40 de milioane de copii.

Eminentul filozof Leszek Kołakowski a numit cartea "un excelent manual al memoriei falsificate" prin care "partidul dorea să controleze mintea oamenilor și să distrugă și gândirea critică, și memoria societății cu privire la propriul său trecut".

Istoria Partidului Comunist al Întregii Rusii (B) prezenta o schemă simplificată a dezvoltării lumii, care se reducea la existența unei societăți primare, la sclavie, feudalism, capitalism și socialism, în succesiune. Așa descria cursul chiar istoria țărilor în care aceste forme de organizare social-economică n-au existat niciodată. Cartea instituia cultul lui Lenin și al "celui mai credincios discipol al său", Stalin, văzuți drept conducători străluciți, infailibili ai Partidului Comunist, doar că exagera cu mult rolul lui Stalin în organizarea Partidului Bolșevic, a Revoluției din Octombrie și în construirea statului sovietic. În același timp, liderii reali erau fie omiși, fie descriși drept trădători. De la publicarea ei, istoricilor li s-a cerut să facă referiri la aceste "descoperiri". Numele dușmanilor menționați în *Istoria Partidului Comunist al Întregii Rusii (B)* au început să dispară din cărți aflate încă în circulație.



↑ În picioare (de la stânga la dreapta): Kliment Voroshilov, Veaceslav Molotov, Iosif Stalin și Nikolai Ejov inspectează Canalul Moskva-Volga (în prezent numit Canalul Moscovei) după deschiderea sa în 1937. După asasinarea lui Ejov în 1940, fotografia originală (stânga) a fost retușată și imaginea sa a fost ștearsă (dreapta).

După moartea lui Stalin în 1953, s-a dovedit din nou că, după cum a scris primul istoric marxist rus Mihail Pokrovski, "istoria e politică proiectată în trecut". În 1956 a avut loc cel de-al 20-lea Congres al Partidului Comunist al URSS. Noul conducător, Nikita Hrușciov, a prezentat un raport intitulat *Despre cultul personalității și consecințele*

sale într-o ședință cu ușile închise. În acest raport îl condamnă pe Stalin pentru represiunile îndreptate asupra membrilor de partid (numeroasele victime de altă factură fiind trecute cu vederea), pentru deportarea cetățenilor în adâncurile URSS, pentru greșelile făcute în cel de-al Doilea Război Mondial, inclusiv pentru că a avut încredere în Hitler, fapt ce a împiedicat pregătirea țării pentru un atac neașteptat din partea dușmanului, dar și pentru construirea unui veritabil cult în jurul personalității sale. Denunțându-l pe Stalin, Hrușciiov urmărea să se prezinte ca nevinovat atât pe sine, cât și pe alți complici ai tiranului, eliberându-se astfel de responsabilitatea pentru crimele la care participase și el.

Mistificare istoriei era un instrument al luptei pentru putere și au garantat supraviețuirea sistemului.

În această versiune, despotul era vinovat, dar sistemul, în esența sa, era în mod fundamental bun. În noul context, regimul lui Stalin nu fusese decât o distorsiune temporară a comunismului care, sub conducerea lui Hrușciiov, ar ajunge din nou pe drumul cel bun, Hrușciiov fiind adevăratul urmaș al lui Lenin. Același mecanism a fost folosit de conducătorii ulteriori ai URSS, iar ideea că partidul și oamenii nu știau că Stalin abuza de putere a rămas în picioare până la prăbușirea URSS. Această manipulare duce la punctul de vedere fals, dar care încă funcționează, că nu se poate pune semnul egal între stalinism (o epocă a tiraniei exercitate de un singur om) și sistemul comunist, care este bun în principiu.



← Nikita Hrușciiov prezentând raportul intitulat *Despre cultul personalității și consecințele sale*, Moscova, 1956.

După modelul sovietic

Această schemă a fost copiată și în alte țări comuniste, inclusiv în cele subjugate de URSS. Istoria mai multor state și popoare a fost rescrisă, urmând modelul rusesc.

Propaganda comunistă a scos în evidență epoci, evenimente și oameni ai trecutului care se încadrau într-o anumită interpretare ideologică, eliminând sau denigrând orice nu se alinia la aceasta, cum ar fi mișcările anticomuniste sau pentru independență. Cu ajutorul istoriei, a căutat să justifice regimul comunist și schimbările teritoriale postbelice. A falsificat istoria mișcărilor comuniste locale, atribuindu-le un pretins merit istoric. Istoria a fost folosită și pentru găsirea de argumente în favoarea unei "alianțe" cu URSS. Evenimentele care ar fi putut deranja sau dăuna acestei "prietenii" erau omise sau falsificate; de exemplu, în Polonia, care în timpul celui de-al Doilea Război Mondial fusese atât sub ocupația celui de-al Treilea Reich cât și a URSS, a fost promovată teoria dușmanului unic - germanii. De asemenea, informațiile referitoare la Războiul polono-bolșevic din anii 1919–21 au fost cenzurate.

Și calendarul sărbătorilor a fost manipulat: sărbătorile naționale tradiționale au fost înlocuite cu aniversări noi: cea a Revoluției din Octombrie (7 noiembrie), Ziua victoriei (9 mai) sau cele care comemorau instalarea autorităților comuniste. Publicațiile, monumentele și numele străzilor promovau noii "eroi". Luptătorii pentru independență și alți indivizi merituoși care nu erau considerați suficient de progresiști au fost înlocuiți de activiști comuniști (de exemplu, Felix Dzerjinski, bolșevic, organizatorul poliției secrete sovietice).

Faptul că istoria a fost subordonată cerințelor ideologice și politice nu însemna că nu era niciun pic de loc pentru adevăr. Mai ales în perioadele de liberalizare a sistemului, discursul liber cu privire la trecut era acceptabil, atâta timp cât nu submina linia oficială de partid.

Pete albe

Ar fi imposibil să enumerăm aici toate falsificările la care a recurs propaganda comunistă. De exemplu, lovitura armată prin care bolșevicii au răsturnat republica

democratică înființată în Rusia după înlăturarea țarului de la putere, urmată de preluarea puterii de către aceștia, a fost prezentată drept marea revoluție socialistă a oamenilor muncii împotriva exploatatorilor. Numeroase evenimente din istoria URSS au fost înlăturate din memoria oficială, în special cele referitoare la represiunile în masă efectuate de autoritățile comuniste, iar numărul victimelor acestora a fost ținut sub tăcere. De asemenea, circumstanțele intervenției sovietice în cursul Războiului Civil din Spania din anii 1936–39 au fost denaturate și crimele înfăptuite de partidul susținut de URSS, ascunse.

Nici circumstanțele din jurul izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial nu au fost dezvăluite, mai precis existența unui protocol secret anexat [pactului Ribbentrop-Molotov](#) – așa-numitul pact de neagresiune încheiat de URSS și cel de-al Treilea Reich la 23 august 1939, care a împărțit influența în Europa Centrală și de Est. Invadarea Poloniei de către sovietici la 17 septembrie 1939 a fost descrisă drept "eliberarea națiunilor surori", iar absorbirea statelor baltice de către URSS, drept "victorie a revoluției socialiste". Propaganda sovietică descria cel de-al Doilea Război Mondial drept "Marele Război Patriotic" ce a ținut din 1941 până în 1945, sărind astfel peste începutul războiului și alianța cu Hitler, inconfortabile pentru URSS. Nici despre represiunile sovietice în teritoriile ocupate de URSS nu se spunea nimic, de pildă despre soarta naționalităților deportate în adâncurile URSS (estoni, finlandezi, lituanieni, letoni, polonezi, români, ucraineni și evrei) sau despre împrejurările în care a avut loc masacrul de la Katyn, care a fost atribuit germanilor. Unele dintre aceste informații false sunt perpetuate și în ziua de azi. În Rusia, de pildă, ele sunt încă folosite politic de autorități.

În țările în care comunismul persistă, falsificarea istoriei continuă. În China, de pildă, autoritățile nu spun nimic despre masacrul din Piața Tiananmen din anul 1989, iar în Coreea de Nord încă predomină versiunea potrivit căreia Războiul din Coreea din anii 1950–53 a început cu agresiunea Coreei de Sud, incitată de provocările SUA.

Traducere: Ioana Diaconu

Redactare: Ana-Maria Cătănuș